

En förklädesaffär

Irene Sigurdsson

En ringpärm kan bli en veritabel kyrkogård för begravda uppsatsämnen och idéer. I pärmens plastfickor kläms berättelser om liv som levts, om miljöer som funnits, om verksamheter som avbrutits.

Människor berättar ofta om sådant för oss. Vi som arbetar på museet antecknar och sätter in materialet i en pärm tills vidare. Åren går och pärmen flyttas allt längre bort från pennan och handen och från tanken.

Låt mig nu plocka fram ett ämne från 1977. Jag hade arbetat ett fåtal år på Stockholms stadsmuseum, när jag fick erbjudandet att som gåva till museet emotta en skylt från en förklädesaffär på Östermalm. Jag skrev till givaren: "Bästa Fru Ericson! Det skulle vara mycket intressant att höra Fru Ericson berätta något om Förklädesaffären. Skulle det kunna gå att ordna så att jag fick träffa Fru Ericson vid något tillfälle och fråga om vissa saker – gärna någon gång under sommaren."

Vid sammanträffandet besvarade den åldriga damen många frågor om förhållandena i affären, vad affären sålde, vilka som levererade varorna och om kundkretsen. Dörren till Förklädesaffären öppnades långsamt för mig av expediten och senare ägarinnan Ingegerd Ericson. Jag såg en glimt av en avlägsen kvinnavärld, skymtade glansen av vita, nystrukna spetsar och prydliga högar med underkläder och rockar. Det var dunkelt i hörnen. Kanske var jag lite bländad av det skarpa sommarljuset utanför. Jag gick aldrig in riktigt.

Ändå vill jag idag berätta om vad jag fick reda på vid mitt besök hos Fru Ericson i Huddinge:

På Linnégatan 19 låg till 1976 en förklädesaffär. När den lades ner, var det efter en 80-årig existens. Fram till 1933 var den Stockholms enda specialiserade förklädesaffär.

Affären hade grundats strax före sekelskiftet av en Fröken Andersson, som snart därefter avreste till Amerika. Hennes syster, fröken Wilhelmina Hildegard Andersson, övertog rörelsen och ägde den till sin död 1938. Expediten Ingegerd Nilsson fick då ärva rörelsen.

Ingegerd Nilsson, senare gift Ericson, var född i Stockholm 1903. Hon växte upp i Hedvig Eleonora församling och gick i Adolf Fredriks folkskola. Under vägen till skolan fick hon den första kontakten med affären som sålde förkläden – den hette då Förklädes- och Spetsfabriken och låg på Tegnérgatan (Trebackarlånggatan).

Vid 17 års ålder började Ingegerd arbeta i förklädesaffären. Adressen var då Humlegårdsgatan 22. Fröken Andersson skötte expeditionen och ytterligare en expedit, Svea Andersson, var anställd.

Efter några år på Nybrogatan 35 var det 1932 dags att flytta till Linnégatan 26. I samband därmed anskaffades den ovala skylten; den skylt som stadsmuseet många år senare skulle få. Affärsnamnet ändrades till Förklädes-Fabriken. Namnet skrevs på skylten i förgyllda bokstäver mot svart bakgrund.

Det äldre namnet Förklädes- och Spetsfabriken, kunde tänkas tyda på att en tillverkning av varor från början ägt rum i anslutning till försäljningen. Så var inte fallet. Finare förkläden syddes av hemsömmerskor efter beställning och tillklippning i affären.

Den typ av serveringsförkläden som såldes mest, hade hängslen förbundna med en tvärså över bröstet och långa knytband. Själva förklädet var vec-

kat och nådde 55–60 centimeter ner från midjan. Det kantades med spets runt om. Till finare modeller kunde det gå åt sex meter äkta vadstenaspets. Förklädet syddes av batist eller victorialon, ett tyg som importerades från England.

Trots att förklädena var en så viktig artikel, såldes inte mer än högst fem per dag. Det fanns emellertid tillfällen då man sålde halvdussinvis likadana samtidigt. Det var när "frun", inför en stör-

Förklädes & Spetsfabriken på Humlegårdsgatan 22, adressen åren 1912–28. Till vänster expediten Ingegerd Nilsson, till höger expediten Svea Söderlund. Foto 1925. Privat ägo.

Förklädesfabrikens adress var 1928-32 Nybrogatan 35. Foto 1932. SSM.

re middag, köpte förkläden till sina hembiträden. December och januari var bra försäljningsmånader. En vanlig sort som såldes då hade infälld spets eller brodyr på bröstlappen.

Annat som man sålde var vita rockar, levererade från göteborgsfirmorna Debora och Kronlund. Sjukvårdsdräkter såldes och knäppta klänningsrockar från olika konfektionsfabriker, fodrade balongbyxor av silke, livstycken tillverkade i Höganäs (mest storlek 42), underklänningar av "silke och tråd" från firma Ullfors, strumpor från Malmö Strumpfabrik samt nattkläder sydda av sjömanshustrusömmerskor i Göteborg.

Denna sommareftermiddag 1977 satt jag vid bordet i köket hos Fru Ericson och ställde frågor och antecknade svaren i mitt collegieblock. Systersonhustrun var med vid samtalet och försökte hjälpa till att locka fram minnen. Anteckningarna löper i den följd minnena kom. Noteringarna är inte helt konsekventa. Kronologin vacklar och luckorna känns besvärande; troligen fanns det heller inte svar till alla frågor.

En kassabok förevisades mig. Den kunde jag inte få ta med mig, så jag skrev av några sidor från april 1903 gällande varukontot:

Kontant sålda 594:68

Omkostnader

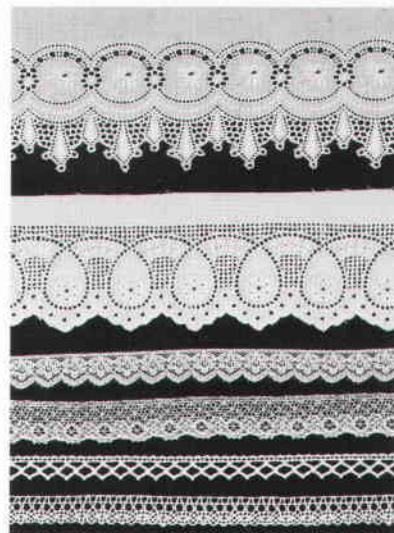
1	hyra butiken	125:--
	sylön	2:75
4	reservlager	5:84
	sylön	2:35
7	sylön	1:75
8	Sthlms Tidn Qvartalsavg.	2:25
9	sylön	2:--
	Lydia månadslön	10:--
11	sylön	2:--
15	sylön	3:50
16	sylön	2:25
17	sylön	1:25
18	sylön	10:30
	sylön	1:45
21	Annons Stockholmsbladet	2:50
	sylön	2:25
22	Telefon	15:--
	Gasverket	8:40
	sylön	4:90
24	sylön	2:10
27	sylön	4:30
29	sylön	4:70
	Smedberg bokslut	15:--
30	sylön	1:--
		<hr/>
		233:94

Under rubriken varukonto noteras vissa större leverantörer, exempelvis Aug Magnusson, Harald Löfberg, Alingsås AB, Holge Petersen, Hegman & Schöntal, H Nachmansson, Österlund & Ericsson. Under varukontot står även Karl Thorén, tull, med utgiften 47:07 kronor. Varukontots utgifter till leverantörer slutar på 476:75 kronor.

Den 9 april 1903 utbetalades 10 kronor i må-

Förklädesaffären på Linnégatan 26, adressen åren 1932–63. På fotot Ingegerd Ericson, innehavare sedan 1938. Foto 1953. Privat ägo.

Vita brodyr- och spetsprover från Förklädesaffären. Foto Britt Olstrup 1992. SSM.

nadslön till Lydia, springflickan. Hon levererade varor till de finare kunderna. De allra förnämsta var de svenska och danska kungahusen samt ambassader både i Sverige och utomlands. Oftast fick nog Lydia gå till de familjer där stora middagar hölls. Lydia fick löneförhöjning året därpå, från 10 kronor till 12 kronor.

Från början expederade springflickan inte, men efter 1930 hade man en elev som både sprang ärenden, skötte städningen och hjälpte till med expedieringen.

År 1932 hade den ovala skylten satts upp utanför affären på Linnégatan 26. Året efter det att Ingegerd Ericson övertagit rörelsen bröt andra världskriget ut. Namnet Förklädes-Fabriken visade sig vara olämpligt. Enligt ett särskilt reglemente skulle nämligen textilfabriker bidra till försvarets utrustning. Advokaten tillrådde därför namnbyte. "Fabriken" ändrades snabbt till "Affären" genom att skylten målades om, något som man

fortfarande kan se på skylten om man tittar noga efter.

Skulle de svenska soldaterna – utan detta lilla juridiska kryphål – ha utrustats med vita förkläden?

Den ommålade skylten hängde kvar till början av 1960-talet, då den fick lämna plats för en ny. Så småningom skänktes således den gamla skylten från trettioalet till stadsmuseet. Men var finns de förkläden som sålts i butiken? Fru Ericson hade själv inte några kvar.

Från affärens senaste period, innan den lades ner 1976, fick museet ett obegagnat skärt linne av bomullstrikå, ett par likaledes skära underbyxor med långa ben av konstsilkebomull samt ett par engelsktillverkade strumpor av brunt "wool-nylon s-t-r-e-c-h". En påse band- och spetsprover lades bredvid mitt anteckningshäfte på köksbordet hos Fru Ericson i Huddinge, sommareftermiddagen 1977. Berättelsen om förklädesaffären tog slut.